

Plantijn Hogeschool van de Provincie Antwerpen – EduBRON,  
Universiteit Antwerpen – Groep T-Hogeschool Leuven –  
Hogeschool Zeeland – Hogeschool Zuyd – KaHo Sint-Lieven –  
NHTV Internationale Hogeschool Breda – Provinciale Hogeschool  
Limburg – Universitair Centrum voor Talenonderwijs, Universiteit  
Gent – Instituut Heilig Graf, Turnhout – KA Hoboken – Pito Stabroek  
– Sint-Carolusinstituut, Sint-Niklaas – Sint-Jozefinstituut, Kontich



Datum publicatie: 30.06.2011

# Bibliografie over werkpleklerin en leren op de werkplek

*Heleen Verbeke, Universiteit Antwerpen, Onderzoeksgroep EduBRON*

*Vincent Donche, Universiteit Antwerpen, Onderzoeksgroep EduBRON*

*Peter Van Petegem, Universiteit Antwerpen, Onderzoeksgroep EduBRON*

---

**Publicatie in het kader van het Interregproject Goesting in Leren en Werken (GoLeWe)  
Thema 3: samen met het werkveld - Actie 3.2: rapport met principes en tips voor het  
optimaliseren van kwaliteitsvol werkpleklerin - Indicator 3.2g: Rapport met principes  
en tips voor het optimaliseren van kwaliteitsvol leren op de werkplek (/3).**

**Voorwaarden, tips en nuttige instrumenten voor kwaliteitsvol werkpleklerin**

**Doelgroep: hoger onderwijs en werkveld**

## Het GoLeWe-Project

‘Goesting in Leren en Werken’ is zowel de rode draad als de uitdaging van dit project. We willen bereiken dat jongeren hun kwaliteiten kunnen uitbouwen tot competenties die nodig zijn in de maatschappij en in het werkveld. En dat onze jong afgestudeerden werk vinden dat aansluit bij eigen mogelijkheden, motivatie en ambities en bij het vinden van een plaats in de maatschappij.

De projectacties zijn gegroepeerd in drie thema’s: een vlotte overgang naar het hoger onderwijs, leren in het hoger onderwijs en samenwerking met het werkveld. Concrete acties richten zich op het verbeteren van leercompetenties, op studiekeuzebegeleiding en op leertrajecten die afgestemd zijn op de mogelijkheden van studenten. Er gaat ook aandacht naar studententutoraat en naar competentie management. Acties die bijdragen tot een betere afstemming en samenwerking tussen onderwijs en arbeidsmarkt, zijn: werkplekleren en de uitvoering van werkveldopdrachten door studenten, co-creatie van onderwijs en facilitering van de combinatie werken en leren. Goesting in leren en werken gaan hand in hand. Want de nieuwe werknemer is een kenniswerker die zichzelf blijft ontplooiën.

## Abstract publicatie

In dit hoofdstuk bieden we een overzicht van zowel Nederlandstalige als Engelstalige literatuur rond werkplekleren en leren op de werkplek. De focus die we leggen is gebaseerd op de drie hoofdstukken (zie <http://www.golewe.eu/main.aspx?c=GOESTING&n=501438>) die we rond dit thema hebben geschreven.

## Inhoud

1. Inleiding.....	4
2. Wetenschappelijke artikels, boeken en naslagwerken met theoretische achtergrond rond werkplekleren en leren op de werkplek.....	4
2.1 Nederlandstalig.....	4
2.2 Engelstalig.....	5
3. Wetenschappelijke artikels, boeken en naslagwerken rond autonomie, zelfsturing en coöperatief leren inzake werkplekleren en leren op de werkplek.....	7
3.1 Nederlandstalig.....	8
3.2 Engelstalig.....	9
4. Instrumenten rond werkplekleren en leren op de werkplek.....	12
5. Nederlandstalige websites rond werkplekleren en leren op de werkplek.....	13

## 1. Inleiding

In dit hoofdstuk bieden we een overzicht van literatuur rond werkplekleren en leren op de werkplek. De focus die we leggen is gebaseerd op de verschillende deelpublicaties (zie <http://rea32.golewe.eu>) die we rond dit thema hebben geschreven.

## 2. Wetenschappelijke artikels, boeken en naslagwerken met theoretische achtergrond rond werkplekleren en leren op de werkplek

Eerst staan we stil bij de literatuur waarbij een uitgebreid en onderbouwd theoretisch overzicht wordt gegeven van werkplekleren en/of leren op de werkplek. We delen deze werken in in Nederlandstalige en Engelstalige.

### 2.1 Nederlandstalig

- Baert , H., Clauwaert, I. & Van Bree, L. (2008). *Naar een cartografie van condities voor werkplekleren in arbeidsorganisaties in Vlaanderen*. Onderzoeksrapport in opdracht van de Vlaamse minister van Werk, Onderwijs en Vorming, in het kader van het VIONA-onderzoeksprogramma.
- Baert H., Gielen H., Lauwers B., Van Bree L. (2007). *Leren van en met elkaar op de werkplek*. Deventer: Kluwer
- Bolhuis, S. & Simons, P.R.J. (1999). *Leren en werken*. Deventer: Kluwer.
- Bomers, J. (1991). De lerende organisatie. In: J.J. Peters, R.J.J.M. van Ommeren, P.W.J. Schramade & J.G.L. Thijssen (red.), *Gids voor de Opleidingspraktijk*, 1.71. Antwerpen/Deventer: Van Loghum Slaterus.
- Koot, A. & den dekker, F. (1999). *Leren en opleiden op de werkplek*. Werkdocument in opdracht van het ministerie van OC&W door de Vereniging de Samenwerkende Landelijke Pedagogische Centra.

- Kruijd, D. (1991). Opleiden op de werkplek. Een terreinverkenning. In Kessels, J. & Smit, C. (Eds.), *Opleiders in Organisaties, Capita Selecta – afl. 6*. Deventer: Kluwer Bedrijfswetenschappen.
- Kwakman, C. (1999). *Leren van docenten tijdens de beroepsloopbaan. Studies naar professionaliteit op de werkplek in het voortgezet onderwijs*. Academisch Proefschrift Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Lauwers, B. (2009). *Werken en leren. Leren op de werkplek in de praktijk*. Brochure i.o.v. de SERV, stichting innovatie & arbeid.
- Onstenk, J. (1997). *Lerend leren werken. Brede vakbekwaamheid en de integratie van leren, werken en innoveren*. Delft: Eburon.

## 2.2 Engelstalig

- Billett S.R, Herteis, C. & Eteläpelto, A. (Eds.) (2008). *Emerging Perspectives of Workplace Learning*. Rotterdam/Taipei: Sense Publishers.
- Boud, D. & Solomon, N. (Eds.). (2001). *Work-based learning. A new higher education?* Buckingham: The Society for Research into Higher Education & Open University Press.
- Boud, D. (2006). The in-between: exposing everyday learning at work. *International Journal of Lifelong Education*, 25 (1), 3-13.
- Crossan, M. M., Lane, H. W. & White, R. E. (1999). An organizational learning framework: From intuition to institution. *Academy of Management Review*, 24(3), 522-537.
- Eraut, M. (2004). Informal learning in the workplace. *Studies in Continuing Education*, 26 (2), 173-247.

- Eraut, M., Alderton, J., Cole, G. & Senker, P. (1998). *Development of knowledge and skills in employment* (Final report of a research project funded by "The Learning Society" Programme of the Economic and Social Research Council). Sussex: University of Sussex.
- Fuller, A. & Unwin, L. (2002). Developing pedagogies for the contemporary workplace. In K. Evans, P. Hodkinson & L. Unwin (Eds.), *Working to learn*, 95-111. London: Kogan Page.
- Guile, D. & Griffiths, T. (2001). Learning through work experience. *Journal of Education and Work*, 14 (1), 113-131.
- Leinhardt, G., McCarthy Young, K. & Merriman, J. (1995). Integrating professional knowledge: The theory of practice and the practice of theory. *Learning and Instruction*, 5, 401-408.
- Levy, M. (1987). *The core skills project and work-based learning: An overview of the development of a new model for the design, delivery and accreditation of vocational education and training*. Sheffield: Manpower Services Commission.
- Livingstone, D., Mirchandani, K. & Sawchuk (Eds.) (2008). *The future of lifelong learning and work. Critical perspectives*. Rotterdam/Taipei: Sense Publishers.
- Marsick, V. J. & Watkins, K. E. (1990). *Informal and incidental learning in the workplace*. London: Routledge.
- Nijhof, W. & Nieuwenhuis, L. (Eds.) (2008). *The learning potential of the workplace*. Rotterdam/Taipei: Sense Publishers.
- Sambrook, S. & Stewart, J. (1999). *Influencing factors on lifelong learning and hrd practices: Comparison of seven european countries*. Paper presented at the European Conference on Educational Research, 22-25, September, Lahti, Finland.
- Skule, S. (2004). Learning conditions at work: a framework to understand and assess informal learning in the workplace. *International Journal of Training and Development*, 8:1, 8-17.

- Slotte, V. & Tynjälä, P. (2003). Industry-university collaboration for continuing professional development. *Journal of Education and Work*, 16(4), 445–464.
- Stenström, M.L. (2006). Polytechnic graduates working life skills and expertise. In P. Tynjälä, J. Välimaa, & G. Boulton-Lewis (Eds), *Higher education and working life: collaborations, confrontations and challenges*, 89-102. Amsterdam: Elsevier.
- Teichler, U. (2009). *Higher education and the world of work. Conceptual frameworks, comparative perspectives, empirical findings*, Rotterdam/ Taipei: Sense Publishers.
- Tjepkema, S. (2003). *The learning infrastructure of selfmanaging work teams*. Gepubliceerde doctoraatverhandeling. Universiteit van Twente: university press Twente.
- Tynjälä, P. (2008). Perspectives into learning at the workplace, *Educational Research Review*, 3, pp 130-154.
- Tynjälä, P., Välimaa, J. & Sarja, A. (2003). Pedagogical perspectives into the relationship between higher education and working life. *Higher Education*, 46, 147-166.
- Tynjälä, P., Slotte, V., Nieminen, J., Lonka, K. & Olkinuora, E. (2006). From university to working life: Graduates' workplace skills in practice. In P. Tynjälä, J. Välimaa & G. Boulton-Lewis (Eds.), *Higher education and working life: Collaborations, confrontations and challenges* (pp. 73-88). Amsterdam: Elsevier.
- Watts, A.G. (1983). *Work Experience and Schools*. Londen: Heinemann.

### **3. Wetenschappelijke artikels, boeken en naslagwerken rond autonomie, zelfsturing en coöperatief leren inzake werkplekleren en leren op de werkplek**

In ons onderzoek stelden we op basis van een literatuurstudie van good practices vast dat drie sociaalconstructivistische principes van leren in een krachtige leeromgeving, met name coöperatie, zelfsturing en autonomie een grote invloed hebben op de kwaliteit van werkplekleren en leren op de werkplek. We geven daarom een lijst mee van literatuur over deze drie kernelementen van zowel Nederlandstalige als Engelstalige werken.

#### **3.1 Nederlandstalig**

- Gielen H. (2005). *Peterschap in ondernemingen. Een praktische handleiding voor het begeleiden van het leren op de werkplek*, Leuven: Acco Uitgeverij.
- Jong, J. A. (1991). Werkplekopleidingen: hoe werkt dat? In: Kruijd, D., Kessels, J. W. M. & Smit, C. A. (red.). *Opleiden op de werkplek. Opleiders in Organisaties Capita Selecta 6*. Deventer: Kluwer Bedrijfswetenschappen.
- Koopmans H. (2006). *Professionals organiseren informeel leren. Onderzoek naar het organiseren van informeel leren en de manier waarop managers en opleidingsdeskundigen dit kunnen optimaliseren*, Delft: Eburon Academic Publishers.
- Kengen, M. & Jagtman, P. (2010). Leren in zelfsturende teams. *O&O* (6), 33-37.
- Segers, M. (1998). Het toetsen van probleemoplossende vaardigheden. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 3, 155-177.
- Van Amelsfoort, P., Seinen, B., Kommers, H. & Scholtes, G. (2003). *Zelfsturende teams – ontwerpen, invoeren, begeleiden*. Oss: ST-groep.



### 3.2 Engelstalg

- Allan, J. (2007). Snapshot of a generation: bridging the theory-practice divide with project-based learning, *Australian Journal of Adult Learning*, 47 (1), 78-93.
- Bauer, J. & Mulder, R. (2006). Upward feedback and its contribution to employees' feeling of self-determination, *Journal of Workplace Learning*, 18 (7-8), 508-521.
- Billett, S. (2004). Workplace participatory practices. Conceptualising workplaces as learning environments, *Journal of Workplace Learning*, 16 (6), 312 - 324.
- Boud, D. & Feletti, G. (Eds.). (1991). *The challenge of problem-based learning*. New York: St. Martin's Press.
- Button, S., Mathieu, J. & Zajac, D. (1996). Goal Orientation in Organizational Research: A Conceptual and Empirical Foundation, *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 67 (1), 26-48.
- Candy, P. (1991). *Self-Direction for Lifelong Learning*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Confessore, S.J. & Kops, W.J. (1998). Self-directed learning and the learning organization: Examining the connection between the individual and the learning environment, *Human Resource Development Quarterly* 9(4), 365–375.
- Deci, E.L. & Ryan, R.M. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being, *American Psychologist*, 55 (1), 68-78.
- Deci, E.L., Eghrari, H., Patrick, B.C. & Leone, D.R. (1994). Facilitating internalization: The self-determination theory perspective. *Journal of Personality*, 62, 119–142.
- Deci, E.L., Ryan, R.M., Gagne, M., Leone, D., Usunov, J. & Kornazheva, B. P. (2001). Need satisfaction, motivation, and well-being in the work organizations of a former eastern bloc country.

*Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 930- 942.

- Dillenbourg, P. (Ed.). (1999). *Collaborative learning: Cognitive and computational approaches*. Amsterdam: Pergamon, Elsevier Science.
- Dochy, F., Segers, M., van den Bossche, P. & Gijbels, D. (2003). Effects of problem-based learning: A meta-analysis. *Learning and Instruction*, 13(5), 533-568.
- Dweck, C. & Leggett, E. (1988). A Social-Cognitive Approach to Motivation and Personality, *Psychological Review*, 95 (2), 265-273.
- Elliot, A.J. (2005). A conceptual history of the achievement goal construct. In: Elliot, A.J. & Dweck, C.S. (Eds.), *Handbook of competence and motivation*, 52-72. New York: The Guilford Press.
- Engel, C.E. (1997). Not just a method but a way of learning. In: D. Boud & G. Feletti (Eds.), *The Challenge of Problem-based Learning*, 2nd ed., 17-27. London: Kogan Page.
- Gagné, M. (2003). The Role of Autonomy Support and Autonomy Orientation in Prosocial Behavior Engagement, *Motivation and Emotion*, 27, (3).
- Helle, L., Tynjälä, P. & Olkinuora, E. (2006). Project-based learning in post-secondary education - theory, practice and rubber sling shots. *Higher Education*, 51(2), 287-314.
- Jäntti, L. (2003). *Facilitation of collaborative and contextual learning in an enterprise environment*. Espoo: Helsinki University of Technology.
- Johnson, D., Johnson, R. & Smith, K. (1998). Cooperative Learning Returns To College What Evidence Is There That It Works?, *The Magazine of Higher Learning* (30-4), 26-35.
- Nicholls, J. (1984). Achievement motivation: Conceptions of ability, subjective experience, task choice, and performance, *Psychological Review* 91 (3), 328-346.

- Pintrich, P.R. (2000). The role of goal orientation in self-regulated learning. In M. Boekaerts, P.R. Pintrich & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of self-regulation*, 451–502. San Diego, San Francisco, New York, Boston, London, Sydney, Tokyo: Academic Press.
  
- Poell, R.F., Van der Krogt, F.J. & Warmerdam, J.H.M. (1998). Project-based learning in professional organizations. *Adult Education Quarterly*, 49(1), 28-42.
  
- Salomon, G. & Perkins, N. D. (1998). Individual and social aspects of learning. *Review of Research in Education*, 23, 1–24.
  
- Schmidt, H.G. (1993). Foundations of problem-based learning: some explanatory notes. *Medical Education*, 27, 22-432.
  
- Simons, P.R.J. (2000). *Towards a constructivistic theory of self-directed learning*. Paper bij Werkconferentie van docenten van de Universiteit van Amsterdam. Katholieke Universiteit Nijmegen.
  
- Smith, K., Clegg, S., Lawrence, E. & Todd, M.J. (2004). Fostering autonomy through work-based experiences: challenges for university educators and students, *Learning and Teaching in the Social Sciences*, 1 (3), 189-204.
  
- Sobiechowska, P. & Maisch, M. (2007). Work-based learning continuing professional development. *Education + Training*, 49 (3), 182 - 192.
  
- Van Eekelen I.M., Boshuizen H.P.A. & Vermunt J.D. (2005). Self-regulation in higher education teacher learning. *Higher Education*, 50, 447-471.
  
- VandeWalle, D. (2003). A goal orientation model of feedback-seeking behavior. *Human Resource Management Review*, 13, 581-604.
  
- Vermeulen, L. & Schmidt, H.G. (2008). Learning environment, learning process, academic outcomes and career succes of university graduates, *Studies in Higher Education*, 33 (4), 431-451.

- Wenger, E. (1998). *Communities of practice. Learning, meaning and identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Zimmerman, B.J. & Schunk, D.H. (2001). *Self-regulated learning and academic achievement; theoretical perspectives*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum.

## 4. Instrumenten rond werkplekleren en leren op de werkplek.

Gevalideerde instrumenten om bepaalde deelaspecten van werkplekleren te bevragen of bepaalde condities in kaart brengen zijn nog erg schaars. We sommen er al enkele op:

- ***Approaches to Learning at the Workplace Questionnaire (AWQ) en Workplace Climate Questionnaire (WCQ)***: Kirby, J.R., Knapper, C.K., Evans, C.J., Carty, A.E. & Gadula, C. (2003). Approaches to learning at work and workplace climate, *International Journal of Training and Development*, 7 (1), 31–52.
- ***Motivation and Engagement Scale in the Workplace (MES-W)***: Martin, A. (2009). Motivation and Engagement in the Workplace: Examining a Multiidimensional Framework and Instrument From a Measurement and Evaluation Perspective, *Measurement and Evaluation In Counseling and Development*, 41, 223-243.
- ***Instrument for Team Learning Behaviors***: Savelsbergh, C., van der Heijden, B. & Poell, R. (2009) The Development and Empirical Validation of a Multidimensional Measurement Instrument for Team Learning Behaviors., *Small Group Research*, 40 (5), 578-607.
- ***The Job Content Questionnaire***: Karasek, R., Brisson, C., Kawakami, N., Houtman, I., Bongers, P. & Amick, B. (1998). The Job Content Questionnaire (JCQ): An Instrument for Internationally Comparative Assessments of Psychosocial Job Characteristics, *Journal of Occupational Health Psychology*, 3 (4), 322-355.
- ***Self-directedness in learning processes and career processes***: Raemdonck, I. (2006). Self-directedness in learning and career processes. A study in lower-qualified employees in Flanders, Proefschrift Universiteit Gent.

- **Inventory Learning to Teach Process (Stagelern):** Oosterheert, I.E., Vermunt, J.D. & Denessen, E. (2002). Assessing orientations to learning to teach. *British Journal of Educational Psychology*, 72, 41-64.

## 5. Nederlandstalige websites rond werkplekleren en leren op de werkplek.

In dit deel geven we enkele nuttige Nederlandstalige websites mee met extra informatie, praktijkvoorbeelden en tips rond werkplekleren en leren op de werkplek.

- <http://www.ond.vlaanderen.be/wetwijs/thema.asp?id=124&fid=3>: leren op en door de werkplek, reglementering en decreten Onderwijs Vlaanderen
- <http://www.vov.be>: website van de Vereniging Opleidings- en vormingsverantwoordelijken met resultaten, tools, checklists uit de ESF-projecten over effectiever leren op de werkplek en met indicatoren voor kwaliteitsvol werkplekleren.
- <http://www.serv.be/stichting>: website van de Stichting Innovatie & Arbeid, een onderzoekscentrum rond them's kwaliteit van arbeid, werkbaar werk, organisatieverandering en personeelsbeleid.
- <http://www.marktplaatsmbo.nl/bronnen/details/24,2582/bpv-toolbox>: website met een beschrijving van de verschillende processtappen die relevant zijn bij werkplekleren, vanuit de invalshoek van de deelnemer, de onderwijsinstelling en het leerbedrijf.
- <http://www.ond.vlaanderen.be/publicaties/eDocs/pdf/318.pdf>: geeft een leidraad voor kwaliteitsvol werkplekleren.
- [www.esf-agentschap.be](http://www.esf-agentschap.be): website van het Europees Sociaal Fonds waar vele publicaties en links zijn terug te vinden met betrekking werkplekleren.
- <http://educatie-en-school.infonu.nl/diversen/22421-duaal-onderwijs.html>: website met informatie over duaal onderwijs.
- [www.unizo.be/lerenopdewerkvloer](http://www.unizo.be/lerenopdewerkvloer): Tips voor ondernemers met vragen over stagebegeleiding. Stage als een vorm van werkplekleren

